

YÜKSEKÖĞRETİM STRATEJİSİ VE YÜKSEKÖĞRETİMİN KÜRESELLEŞMESİ

Prof. Dr. Osman Gökçe

YÖK, uzun bir çalışmadan sonra "Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi" kitabını Şubat 2007'de ilgililere ve kamuoyuna sunmuştur (www.yok.gov.tr). Geç kalmış bir gerekliliğin yerine getirilmiş olması sevindiricidir ve umulur ki çok da yararlı olabilecektir.

Bu belgeye göre, Yükseköğretim Stratejisi'nin beklentilerinin gerçekleştirilebilmesi için temelde üç kuruma sorumluluk düşmektedir. Bunlar YÖK, Üniversiteler ve Hükümet ya da hükümetlerdir. Ancak, belgenin hazırlanmasında olduğu gibi uygulanmasında da toplumsal tartışma ile ulaşılabilecek olan ortak anlayış çerçevesinde hareket edilmesinin daha da yararlı olacağı açıktır. Aşağıdaki makale bu görüş doğrultusunda yazılmıştır.

Strateji Belgesi'nin yükseköğretim sistemlerinden beklentiler ve yeni eğilimler konusundaki saptamaları kanımızca da doğru saptamalardır. Uygulayıcılara yardımcı olabilmek açısından, bu saptamalardan birisini biraz açmak ve üzerinde durmak istiyorum.

Sözünü ettiğim beklenti ve eğilim, Strateji Belgesi'nde "Yükseköğrenimin Küreselleşmesi (Internationalization)" olarak adlandırılmıştır. Buradaki temel görüş, küreselleşen dünyada, yükseköğretimin de giderek ülkelere özgü bir etkinlik olmaktan çıkıp küresel bir etkinlik haline gelmekte olduğu ve bu bağlamda, özellikle gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin de uluslar arası öğrenci hareketliliğine giderek daha açık bir duruma dönüştüğü biçiminde özetlenebilir.

Bu görüş çerçevesinde Strateji Belgesi'nde verilen bilgilerin bazıları şöyledir :

- Yabancı öğrenci oranı ABD'de %30, İngiltere'de %14, Almanya'da %13 ve Fransa'da da %9'dur.
- ABD'deki yabancı öğrencilerin %60'ı Asya kökenlidir.
- ABD'deki 475 169 yabancı öğrenciye karşılık, bunun yalnızca %6.3'ü oranında 30 103 öğrenci ABD dışına gitmiştir. İngiltere'de okuyan yabancı öğrenci 225 722, İngiltere dışına giden öğrenci 25 198, oran %11.6; Almanya'da okuyan yabancı öğrenci 199 132, Almanya'dan diğer ülkelere giden öğrenci 54 489, oran %27.4; Fransa'da okuyan yabancı öğrenci 147 402, Fransa'dan diğer ülkelere giden öğrenci 47 587, oran %32.3'tür.
- Öğrenci hareketliliğinin gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelere doğru yoğunluk kazanmakta olduğu görülmekte ve örneğin Türkiye'de okuyan 16 656 yabancı öğrenciye karşılık Türkiye dışında okuyan öğrenci sayımız 44 204 olup oran %265.4'tür. Yani, Devlet Üniversitelerinde ortalama 21 955 öğrenci bulunduğuna göre, 2 Devlet Üniversitesinin öğrencisi kadar öğrencimiz yurt dışında okuyor demektir. Başka bir anlatımla da, yurt dışında okuyan öğrenci sayımız Marmara, İstanbul, Selçuk ve Gazi Üniversiteleri dışındaki tüm üniversitelerin teker teker öğrenci sayılarından daha çoktur.
- Yükseköğretimdeki arz açığının kapatılması için bazı çevrelerce çok değerli bulunan ve diğer bazı çevrelerce de çok eleştirilen vakıf üniversitelerinin (24 adet) toplam öğrenci sayısı 81794'tür. Buna göre, vakıf üniversitelerimizin toplam öğrenci sayısının yarısından daha çok öğrencimiz yurt dışında okumaktadır.

· Türkiye'de en düşük %20'lik gelir grubundaki ailelerin çocuklarının yükseköğretim kurumlarına ulaşamadıkları anlaşılmaktadır. Diğer yandan, en yüksek gelir grubundaki ailelerin yükseköğretim harcamalarında, bu grubun çocuklarını yurt dışında okutma eğilimlerinin artmasının da etkisiyle, belirgin bir tırmanış görülmektedir.

· Yükseköğretim sistemimizin stratejik önemdeki sorunlarının başında ise arz kapasitesindeki yetersizlik gelmektedir. Örneğin, 2005 yılında yükseköğretime başvuran öğrencilerin yerleştirilme oranı %32.8'dir. Yani arz-talep dengesi son derece bozuk olup talep karşılanamamaktadır.

Kuşkusuz ki, yükseköğretimde yabancı öğrenci hareketliliğinin giderek artırılmasında birden çok amaç güdülmektedir. Bu amaçlardan birisi yükseköğretim kapasitelerinin kullanılmasındaki etkinliği artırmaktır. Bunun dışında sosyal, ekonomik ve politik amaçlar da bulunmaktadır. Yine kuşkusuzdur ki bu hareketliliğin doğruluğu ve gerekliliği pek çok haklı nedenlerle de savunulabilir. Benim üzerinde durmak istediğim konu bunlar değildir. Bu hareketliliğe karşıtlığım da söz konusu olamaz. Ancak, bu hareketliliğin nasıl olması gerektiği konusunda kaygılarım ve çekincelerim vardır.

"Yükseköğretim Stratejisi"nde, öğrenci hareketliliği konusunda eksik de olsa bir durum özeti verilmiş ve fakat Türkiye bu konuda nasıl bir yol izlemelidir sorusunun yanıtı açık bırakılmıştır. Adeta, (kısaca olay budur ve böyle işlemektedir) gibisine bir kayıtsızlık tercih edilmiş ya da esnek bir anlayışla, uygulamalar sorumlu kurumların takdirlerine terkedilmiştir.

Oysa, konu ile ilgili bütün veriler ya YÖK'te vardır ya da YÖK bu bilgilere kolayca ulaşabilir. Doğrusu şu idi ki YÖK, Türkiye için öğrenci hareketliliğini bütün yönleri ile analiz etmiş olmalı ve olanla olması gereken konusunda da görüşlerini açık bir biçimde ortaya koymuş bulunmalıydı. Yani sistemin girdileri ve çıktıları konusunda karanlık noktalar kalmamalı ve kuşkulara yer bırakılmamalıydı. Örneğin kimler gidiyor, kimler geliyor, seçmeler nasıl yapılıyor, bu iş için ne kadar kaynak kullanılıyor, harcamalar hangi bütçelerden karşılanıyor, gidenlerin ne kadarı dönüyor, ne kadarı dönmüyor, dönenler neler yapıyorlar, sistem nasıl işliyor, sorunlar nelerdir, doğrular hangileridir, varsa yanlışlar nelerdir, sistemi nasıl işletirsek ülkemiz ve yükseköğretimimiz için daha yararlı olur vb gibi soruların yanıtlarını kamunun bütün açıklığı ile bilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Yine örneğin, yurt dışına bugün gönderdiğimiz öğrenci sayısı yeterli midir, değilse daha ne kadar öğrenci gönderilmesi gerekiyor? Bugün yurt dışında okuyan öğrencilerimiz ülkemizin gereksinimi olan alanlarda mı okuyorlar, değilse bu konuda nasıl bir yönlendirme yapılmalıdır? Strateji Belgesinde bu konularda da bir strateji belirlenmediği anlaşılmaktadır. O zaman, uygulamalar aşamasında bir kere değil iki kere durup düşünmek gerekmektedir.

Yukarıda özetlenen bilgiler, sistemde bir çarpıklık olduğu izlenimini vermekte ve öğrenci hareketliliğindeki diğer sorunlar bir yana, yalnızca sayısal açıdan bile aleyhimize işleyen bir değiş tokuş olduğu görülmektedir. Bu ne kadar doğrudur ya da yanlışsa nasıl düzeltilmelidir? Bu tür konularda, elbette bir değer taşımakla birlikte, bireysel ilgilerin ve çabaların yeterli olmayacağı açıktır. Bu nedenle, bir taraftan çeşitli yönleriyle konu hakkında ilgisi, bilgisi ve görüşü olanları bunları açıklamaya ve diğer taraftan da başta YÖK olmak

üzere ilgili kurumları sorumluluklarını yerine getirmeye çağırıyorum.

20.03.2007